

IMA LI MOBITELU MJESTA U ISPOVJEDAONICI? Kibernetička sigurnost i kanonsko pravo upućuju na suzdržavanje od digitalizacije ispovijedi

Luka Tripalo :: 23. 09. 2024.

Netom prije nego što je na susretu s mladima u Singapuru rečenicom o raznim putovima do Boga podigao gomilu medijske prašine, papa Franjo osvrnuo se i na suvremenu uporabu mobitela: »Kakva je mlada osoba koja ne rabi medije? Zatvorena. Kakvi su mladi ljudi koji robuju medijima? Izgubljeni.« Izjava nije slučajna: jer upravo su duhovne inicijative koje je Sveti Otac »lansirao« u digitalni svijet najvidljiviji pokazatelj suvremene preobrazbe mobilnih uređaja iz pukih sredstava razonode u prvorazredna sredstva pobožnosti – pa čak i priprave za sakramente.

Tko danas vidi osobu da u redu za ispovijed gleda u mobitel, opravdano će pretpostaviti da je u tijeku digitalni ispit savjesti, kao što će i za ispovjednika s mobitelom u ruci valjano pretpostaviti da se moli. No ima li mobitelu mjesta u ispovjedaonici? Ako digitalni uređaji u marketinške svrhe neprestano prislušuju što njihovi vlasnici govore, znači li to da i telefon u džepu ugrožava tajnost ispovijedi? Narušava li »mobilno« čitanje i bilježenje dostojanstvo sakramenta u kojem čovjek pred Bogom ogoljava dušu? Pitanja su raznolika i slojevita, zbog čega i njihove odgovore valja potražiti na raznim stranama.

Malena, ali nezanemariva prijetnja

Prvo je pitanje tehnološko-sigurnosne naravi: Mogu li mobiteli pokornika i ispovjednika uopće prislušivati ispovijed? Iako je prijetnja od takva prisluškivanja malena, suosnivač i dopredsjednik Hrvatskoga instituta za kibernetičku sigurnost Boris Bajtl ističe da se ona ne smije zanemariti. »Problem postaje sve aktualniji jer su zlonamjerni softveri i tehnologije prisluškivanja sve sofisticiraniji, omogućujući daljinsko praćenje komunikacija. Zlonamjerni akteri, poput hakera ili organizacija koje žele iskoristiti dobivene podatke, mogu ih zloupotrijebiti u svrhu ucjene, prijetnje ili čak javnoga sramoćenja.« Situaciju dodatno otežava činjenica da se prisluškivanje može zbiti i bez znanja korisnika. »Mnoge mobilne aplikacije mogu raditi u pozadini čak i kada su uređaji naizgled isključeni. Te aplikacije mogu aktivirati mikrofon ili snimati podatke, što je stvarni rizik za povjerljive razgovore, uključujući one tijekom sakramenta ispovijedi.«

Rješenje bez napredne tehnologije

No posljedice se mogu osjetiti čak i ako se tajnost ispovijedi ne naruši. »Sama pomisao da bi povjerljivi razgovori mogli biti prisluškivani ili kompromitirani može uzrokovati nelagodu, pa čak i strah u onih koji traže sakrament ispovijedi. To bi moglo dovesti do smanjenja iskrenosti u ispovijedi, što ima dalekosežne posljedice na duhovni život pojedinca.« Za rješenje, tvrdi sugovornik, ipak nije potrebna napredna tehnologija.

Stručnjak za kibernetičku sigurnost Boris Bajtl: »Preporučuje se da vjernici i svećenici isključe svoje mobilne uređaje, a idealno bi bilo da uređaje ostave izvan ispovjedaonice«

»Upotreba uređaja koji ometaju signal u ispovjedaonicama mogla bi dodatno pomoći u sprječavanju mogućih presretanja ili snimanja, ali njihova uporaba nije zakonski dopuštena. Stoga se preporučuje da vjernici i svećenici isključe svoje mobilne uređaje, a idealno bi bilo da uređaje ostave izvan ispovjedaonice kako bi spriječili bilo kakvu mogućnost prisluškivanja. Uvođenjem tih mjera Crkva može osigurati dodatnu zaštitu povjerljivosti razgovora.«

Edukacija – najbolja zaštita

Ispovijed je samo jedna od rizičnih točaka kibernetičke sigurnosti Crkve, upozorava Bajtl. »Ključno je da vjerska zajednica bude svjesna kibernetičkih prijetnja i transparentno pokazuje sigurnosne mjere koje poduzima. Ako vjernici znaju da Crkva aktivno radi na sprječavanju prisluškivanja, osjećat će se sigurnije i opuštenije tijekom ispovijedi.« Nije, dakle, dovoljno samo reagirati na suvremene izazove, nego i preuzeti vodstvo u promicanju etičke uporabe tehnologije radi zaštite dostojanstva osobe u digitalnom svijetu. A za to je ključna – edukacija. »Jedan od važnih koraka koje Crkva može poduzeti jest edukacija i svećenika i vjernika o potencijalnim kibernetičkim prijetnjama. Svećenici imaju odgovornost stvoriti sigurno okruženje za ispovijed te savjetovati vjernike o rizicima prisutnosti mobilnih uređaja u ispovjedaonici. Također, moraju se educirati o načinima kako prepoznati moguće prijetnje te kako se zaštititi od digitalnih napada«, zaključuje sugovornik.

Tajna vrjednija od života

No zaštita se u kontekstu ispovijedi ne tiče samo privatnosti podataka, nego i spasenja duše. Dobro je, naime, poznato da svećenik ispovjednu tajnu ne smije odati »ni onda kada bi time mogao spasiti svoj život ili sačuvati svoj dobar glas, ili da bi upozorio na lažnu optužbu, ili da bi spasio drugomu život, ili da bi pomogao u kaznenom postupku otkrivši počinitelja«, kako u časopisu »Diacovensia« navodi dr. Zdenko Ilić, docent kanonskoga prava na KBF-u u Đakovu. Takav zaključak potkrjepljuje kako strogost kanonskih kazna predviđenih za klerike i laike koji izravno ili neizravno povrijede ispovjednu tajnu – od zabrane bogoslužja do izopćenja iz Crkve – tako i činjenica da su za otpuštanje spomenutih kazna ovisno o težini slučaja mjerodavni samo Apostolska pokorničarnica ili mjesni biskup. Ipak, manje je poznato

da se Crkva već pedesetak godina bavi i posebnim slučajem kršenja ispovjedne tajne: problemom snimanja ispovijedi.

Kazna za snimanje – automatsko izopćenje

Naime, nekadašnja Kongregacija za nauk vjere u povodu je objavljivanja jedne knjige nastale na temelju snimanja ispovijedi 1973. izjavila da »svatko tko uz uporabu bilo kojega tehničkoga sredstva uhvati ili širi sredstvima društvenoga priopćivanja ono što je rekao ispovjednik ili pokornik u sakramentalnoj ispovijedi, stvarnoj ili izmišljenoj, koju je učinio isti subjekt ili drugi, upada u kaznu izopćenja *latae sententiae*«.

Drugim riječima, već i samo snimanje ispovijedi ima toliku moralnu težinu da osoba koja ga se poduhvati biva izopćena iz Crkve i bez službene objave izopćenja. Spomenuta je odredba, nastavlja dr. Ilić, radi zaštite svetosti sakramenta i prava na ispovijed 1988. proširena na sve buduće analogne slučajeve. Usto, papa Ivan Pavao II. u apostolskom je pismu »Sacramentorum sanctitatis tutela« među teško kažnjiva djela pridržana Kongregaciji za nauk vjere 2001. uvrstio i »izravnu povrjedu sakramentalnoga pečata«, a u tumačenju spomenutoga dokumenta Kongregacija je 2010. odredila da će svatko tko bude tehničkim sredstvima širio sadržaj ispovijedi biti kažnjen prema težini kaznenoga djela, pri čemu se za klerike predviđa i gubitak kleričkoga staleža. Vrijedi primijetiti i da je upravo ugroženost sakramentalnoga pečata bila jednim od teoloških argumenata protiv zamisli o »digitalnoj« ispovijedi koja se javila tijekom pandemije koronavirusa.

Razlog tjesnoće i tame ispovjedaonica

Bjelodano je da namjerno snimanje ispovijedi izravno vodi u izopćenje. Što je pak s mobilnim prisluškivanjem, koje se zbiva bez znanja i protiv volje ispovjednika ili pokornika? Dok se iščekuje odgovor crkvenih pravnikâ na taj novi izazov, teško je izbjeći zaključak da se – ako se to doista zbiva – tajna koja se inače čuva pod cijenu života otkriva znatiželjnim ušima, i to u besćenje.

Lakomislenost u odnosu prema svetootajstvu u svakoga bi vjernika morala izazvati sablazan; no čak i da se zanemari opasnost od mobilnoga širenja i zlorabe znanja o sadržaju ispovijedi, prisutnost nepozvanih trećih osoba u ispovjedaonici čini se sablasnom. Ispovjedaonice su s dobrim razlogom oduvijek bile tjesne i tamne. Možda je bolje da takve i ostanu.

Mobitel – pomoć ili prijetnja?

Koliko su mobiteli prisutni u hrvatskim ispovjedaonicama, provjerili smo s međugorskim ispovjednikom **fra Tomislavom Pervanom** te studentskim

kapelanom Sveučilišta u Zagrebu Davidom Leskovarom. Obojica navode da se mobitelima pri ispovijedi uglavnom služi mlađa populacija, a Leskovar dodaje da stariji vjernici katkada od njega zahtijevaju da ugasi svoj mobitel.

»Mnogi se mladi temeljitije ispovijedaju upravo zbog ispita savjesti koje pronadju na mobilnim aplikacijama pa i nije neočekivano što na ispovijed dolaze s mobitelom. Doduše, neki traže dozvolu dato čine, što pokazuje da se ispovjednici različito odnose prema toj praksi«, primjećuje **David Leskovar**.

I o. Pervan dopušta pokornicima da se mobitelom podsjetite na grijeh, no nakon toga ih upućuje da uređaj ugase zbog opasnosti od snimanja. »U ispovjedaonici vlada otajstvena bliskost kakve nema ni između djeteta i roditelja ili između muža i žene. Zbog toga mi je osobno nezamislivo da nosim mobitel u ispovjedaonicu.«